

ОКРЕМА УХВАЛА СУДУ: НОВІ ПІДХОДИ ДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

С. МОРОЗОВА

*кандидат юридичних наук,
начальник відділу забезпечення діяльності
заступника Голови та секретаря судової палати
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ*

Із прийняттям 2 червня 2016 р. і набуттям чинності 30 вересня 2016 р. Закону України «Про судоустрій і статус суддів» відбулося оновлення системи судоустрою України шляхом запровадження трьох ланок — місцеві суди, апеляційні суди та Верховний Суд.

Для забезпечення ефективного функціонування оновленої системи судоустрою треба вирішити багато питань, зокрема й щодо запровадження нового процесуального законодавства, адже це є ще одним кроком на шляху введення судової реформи.

У Верховній Раді України до другого читання підготовлено проект Закону України від 23 березня 2017 р. № 6232 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [1] (далі — проект). Частина запропонованих новел до зазначених процесуальних кодексів — радикальні, частина — більш звичні, але оновлені з урахуванням попереднього судового досвіду. До останніх слід віднести окрему ухвалу суду. Зміни до неї тепер наявні у положеннях усіх трьох процесуальних кодексів.

У статті 211 чинного ЦПК України (у редакції від 3 серпня 2017 р.) встановлено, що суд, виявивши під час розгляду справи порушення закону і встановивши причини та умови, що сприяли вчиненню порушення, може постановити окрему ухвалу й направити її відповідним особам чи органам для вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Про вжиття заходів протягом місяця із дня надходження окремої ухвали повинно бути повідомлено суд, який постановив окрему ухвалу. Окрему ухвалу може бути оскаржено особами, інтересів яких вона стосується, у загальному порядку, встановленому цим Кодексом.

На жаль, суди незначною мірою вдаються до застосування правових норм про окремі ухвали. Ще менша реакція від тих посадовців, кому такі ухвали направляються для вжиття заходів щодо попередження та припинення правопорушень особами, щодо яких окремі ухвали постановляються. Причин цьому декілька, однак всі вони пов'язані з недостатньою регламентацією, по-перше, правового статусу окремої ухвали суду, по-друге, правових наслідків, які вона має зумовлювати.

Відповідно до Звіту судів першої інстанції про розгляд справ у порядку

цивільного судочинства (форма № 2-ц, затверджена наказом Державної судової адміністрації України від 5 червня 2006 р. № 55 [2]) протягом I півріччі 2017 р. суди постановили 70 окремих ухвал. За даними Звіту судів апеляційної інстанції про розгляд апеляційних скарг у цивільних справах (форма № 22-ц) протягом I півріччя 2017 р. постановлено 60 окремих ухвал, із них за порушення норм права та помилки, допущені судом першої інстанції, — 28, або 46,7 % від загальної кількості.

За даними Державної судової адміністрації України, у 2016 р. суди першої інстанції у порядку цивільного судочинства постановили 154 окремі ухвали, що на 14 % менше порівняно з попереднім роком (179). Суди апеляційної інстанції у цивільних справах за 2016 р. постановили 144 окремі ухвали, що на 22,2 % менше порівняно з 2015 р. (185), із них за порушення норм права та помилки, допущені судом першої інстанції, — 79, або 54,9 % від загальної кількості (2015 р. — 70, або 37,8 %).

На жаль, локальними документами Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ та Верховного Суду України не передбачено ведення статистики щодо постановлення ними окремих ухвал. Однак аналіз касаційної практики свідчить, що вищі суди хоча й не часто, але досить чітко реагують на факти порушення норм права і помилки, допущені судами нижчого рівня.

Так, 17 грудня 2014 р. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ постановив окрему ухвалу про допущені при вирішенні справи порушення норм чинного законодавства судьями Апеляційного суду м. Києва. Апеляційним судом безпідставно було переглянута судові рішення, яке у 2010 р. набуло законної сили, з посиланням на нововиявлені обставини. Він при перегляді справи помилково розтлумачив і взяв до уваги нові докази, а не докази, якими

підтверджувалися нововиявлені обставини, однак нові докази не можуть бути підставою для перегляду судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами. Крім цього, суд допустив порушення ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо справедливого судового розгляду у такому його елементі, як права та обов'язки сторін у справі вже були визначені у 2010 р. Про ці порушення законодавства судді Апеляційного суду м. Києва окремою ухвалою повідомили Вищу кваліфікаційну комісію суддів України [3].

Загалом судова практика доводить, що порушень закону в діяльності сторін конкретних справ, суду та інших органів державної влади досить багато, однак окремих ухвал постановляється незначна кількість, мабуть, через нерозуміння важливості їхнього значення, надмірне навантаження суддів, брак часу для з'ясування причин та умов, що сприяли вчиненню порушення, тощо.

Очевидно, що для розуміння значення окремої ухвали суду у цивільному процесі, а також для усунення недоліків у роботі юридичних осіб, зокрема й органів державної влади, має здійснюватися постійний моніторинг судової практики щодо кількості і причин постановлення таких ухвал, має бути організовано отримання достовірної та повної інформації щодо вжиття заходів за ними, а своєчасне вивчення й узагальнення отриманих даних надасть можливість сформулювати нові юридичні підходи до удосконалення законодавства, до підвищення якості діяльності фізичних осіб, юридичних осіб публічного та приватного права.

Деякі аспекти окремої ухвали суду в цивільному процесі розглядали у своїх дисертаційних дослідженнях О. Перунова, Ю. Чуйков, у монографіях — М. Балюк, К. Гусаров, Д. Лупеник, у статтях — М. Гарієвська, М. Жушман, В. Заборовський [4–10].

У зв'язку з реформуванням судової системи і зміною конкретних норм процесуального законодавства, його положення у частині регулювання субінституту окремої ухвали потребують додаткового теоретичного осмислення. Тому метою цієї статті є розкриття особливостей окремої ухвали суду, нових підходів до її законодавчого регулювання.

Окрема ухвала суду має давню історію і за час свого існування була наділена різним змістом. Дослідники історії та філософії права, вивчаючи архіви судових справ Нового Коша Запорозької Січі, роблять висновок, що окрема ухвала суду бере свої витoki ще з наказів Генеральної військової старшини, які ухвалювалися для відстоювання інтересів козацької громади [11, 157].

Як зазначає О. Перунова, «зі становленням та розвитком законодавства ухвала суду (її процесуальна форма і зміст), як і інші процесуальні акти-документи, пройшла певну еволюцію. Так, Статут цивільного судочинства 1864 р. приділяє велику увагу викладенню судового рішення, але ухвалу зазначає лише як “частное определение”. Стаття 705 Статуту зазначає, що постанови суду виносяться чи щодо суті справи, чи щодо окремих питань, які виникають зі справи. У першому випадку постанови суду називаються рішеннями, а в другому — “частними определениями”. Форма і зміст окремої ухвали зазначається у ст. 712 Статуту: Окрема ухвала повинна мати в собі “означение дела”, згідно з яким воно відбулося, міркування і резолюцію суду. Такий правовий вигляд мала ухвала, передбачена першим вітчизняним нормативно-правовим актом» [5, 125–126]. Отже, за Статутом цивільного судочинства 1864 р. окрема ухвала мала значно ширше значення, ніж сьогодні, а звідси — й відповідну смислову відмінність від сучасного.

Уперше окрему ухвалу суду було виокремлено як особливий вид судово-

го рішення, що має самостійне значення серед інших ухвал, які постановляються судами, відповідно до ст. 38 Основ цивільного судочинства Союзу РСР і союзних республік від 8 грудня 1961 р. [12], а згодом — Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України) 1963 р. Так, відповідно до ст. 235 цього Кодексу суд, виявивши при розгляді цивільної справи порушення законності окремими службовими особами чи громадянами або порушення встановленого порядку розгляду скарг, заяв, звернень державними, громадськими органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, установами, організаціями, підприємствами та їх об'єднаннями, іншими юридичними особами чи інші істотні недоліки в їх діяльності, постановляє окрему ухвалу і надсилає її тим чи відповідним службовим особам, органам, установам, організаціям вищого рівня або трудовим колективам.

Виникнення інституту окремої ухвали у законодавстві Ю. Чуйков пов'язує із необхідністю реагувати й усувати порушення законності та інші недоліки, передусім у діяльності самих судових органів, покликаних охороняти і захищати права та законні інтереси радянських громадян і соціалістичних організацій [4, 4–5]. Науковець відносив окрему ухвалу до актів соціалістичного правосуддя, виокремлюючи його загальні і специфічні риси. Загальними рисами окремої ухвали він називав те, що це правовий акт, прийняття якого належить виключно до компетенції суду, відображає вирішальну роль суду у конкретній справі, постановляється у суворо процесуальній формі, набуває чинності за аналогією з іншими актами правосуддя, має обов'язковий характер. До специфічних рис автор відносив предмет впливу — негативні явища, запобіжно-виховні завдання у ньому набувають головного значення, з однієї цивільної справи може бути постанов-

лено декілька окремих ухвал незалежно від характеру та значення інших судових актів, ухвалених у тій самій справі, стосовно тих самих учасників процесу. Окрема ухвала — це реагування суду на порушення законності та правил соціалістичного співжиття окремими посадовими особами, громадянами, істотні недоліки в роботі державних підприємств, колгоспів та інших кооперативних і громадських організацій, ознаки злочину в діях сторони або інших осіб [4, 7–8, 23].

Загалом радянські науковці при визначенні правового статусу окремої ухвали за критерій ставили виконання судом такої його функції, як профілактика правопорушень, а тому переважала думка, що окрема ухвала суду є формою (заходом) виконання цієї функції правосуддям. Сьогодні цю позицію підтримує М. Жушман [8, 48–49, 52].

Таке обмежене тлумачення пов'язане з браком законодавчого регулювання підстав і процедури постановлення окремої ухвали, а це, відповідно, зумовлює недостатність звернення судів до застосування норм про окрему ухвалу, нівелює її значення як процесуального документа, призводить до невжиття особами, до яких вона постановлялася, необхідних заходів щодо припинення правопорушення і заходів відповідальності.

Очевидно, що окрема ухвала суду має не тільки превентивне значення — допомагає виявленню та усуненню причин і умов, які в сукупності можуть зумовити порушення законності, а й є основою для припинення правопорушення, а також підставою для застосування заходів відповідальності до осіб, які вчинили правопорушення.

Деякі правники вважають, що окремі ухвали виконують особливу функцію в судочинстві, оскільки не вирішують процесуальних питань, а мають сигналізаційний характер [13, 299; 14, 190–191; 15, 318]. Так, справді, окремі ухвали судів (у разі їх виконання,

а не ігнорування) стають поштовхом для виявлення і припинення правопорушення, а у разі застосування відповідних санкцій до правопорушника — ще й стимулом для інших їх не вчиняти.

М. Балюк та Д. Луспеник зазначають, що окремі ухвали — це процесуальний засіб реагування суду на виявлені ним під час розгляду справи порушення закону, недоліки в діяльності органів управління, установ чи підприємств та їх посадових осіб [6, 382].

К. Гусаров відносить окрему ухвалу до особливого виду правозастосовного акта, постановлення якого можливе за умови не тільки виявлення самого факту порушення закону, а й при встановленні причин та умов такого порушення [7, 196–197; 16, 865].

З кожною із зазначених позицій слід погодитися, оскільки у них відображено певні аспекти окремої ухвали як процесуального документа, що приймається лише судом. Стосовно правових наслідків для осіб, щодо яких вона була постановлена, то цей аспект до уваги взяв лише Л. Явич. Він розглядав окрему ухвалу як акт застосування норм процесуального права до певних груп негативних суспільних явищ, а відповідно, як юридичний факт, здатний породжувати, змінювати і припиняти правовідносини [17, 136]. Але це можливо лише у разі вжиття заходів щодо виявлених порушень закону, причин та умов, що сприяли вчиненню порушення.

Досі місце окремої ухвали серед інших видів рішень суду в процесуальному законодавстві не визначено. Так, у ст. 208 ЦПК України, яка визначає види судових рішень, окрема ухвала не передбачена, зазначено лише, що судові рішення викладаються у формах ухвали, рішення, постанови.

У пункті 3 Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 травня 2006 р. № 740 (у редакції постанови

від 23 вересня 2009 р. № 1007) судові рішення — це вирок, рішення, постановва, наказ, ухвала, окрема ухвала суду, що ухвалені (постановлені) судами у кримінальному провадженні, у цивільних, господарських справах, у справах адміністративної юрисдикції, у справах про адміністративні правопорушення [18].

Звернувшись до тексту ст. 259 проекту ЦПК України (тут і далі ми посилатимемося на проект ЦПК України, передбачений проектом), пересвідчуємося, що до видів судових рішень крім ухвали, рішення та постанови, віднесено ще й судові накази, однак окремі ухвали знову залишились «за бортом».

Зауважимо, що, на жаль, і у тексті Закону України «Про доступ до судових рішень» окремої ухвали також не передбачено у переліку судових рішень, ухвалених судами загальної юрисдикції, до яких має забезпечуватися доступ.

Регламентация окремої ухвали суду у підзаконному нормативно-правовому акті (постанові Кабінету Міністрів України) і відсутність її у переліку видів судових рішень у законі видається нелогічною. Зрозуміло, що мета віднесення окремої ухвали суду до рішення суду у дефініції «судове рішення», наведеній у цьому підзаконному нормативно-правовому акті, інша, ніж у процесуальному законі для забезпечення формування Єдиного державного реєстру судових рішень.

На нашу думку, це є недоліком законодавчої регламентації окремої ухвали як виду судового рішення. Адже судові рішення в ідеалі є актом верховенства права, а держава законом утверджує обов'язковість судових рішень, підтримує її авторитетом державної влади і забезпечує силами примусу. Норми про обов'язковість судових рішень, які набули законної сили, для всіх органів державної влади й органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових

осіб та громадян, містять усі процесуальні кодекси, зокрема й ЦПК України 2004 р. (ст. 14). Відсутність окремої ухвали у переліках судових рішень, які закріплені у відповідних процесуальних кодексах, дає можливість уникати виконання таких ухвал, а незазначення про них у Законі України «Про доступ до судових рішень» може призвести до недотримання з боку держави принципу відкритості діяльності судів, прогнозованості судових рішень та не сприятиме однаковому застосуванню законодавства.

Стаття 211 ЦПК України 2004 р. має загальний характер, тож окрема ухвала може виноситися судами всіх рівнів. Однак щодо здійснення судочинства апеляційним судом і судом касаційної інстанції ЦПК України містить певні уточнення стосовно можливості застосування окремої ухвали судами цих інстанцій щодо судів нижчого рівня (статті 320, 350), і не містить жодних застережень щодо постановлення окремої ухвали Верховним Судом України. Цей недолік виправлено у проекті ЦПК України, в якому закріплені відповідні повноваження судів усіх рівнів щодо постановлення окремої ухвали, зокрема й судом касаційної інстанції та Великою Палатою Верховного Суду.

Варто звернути увагу на те, що за ЦПК України 1963 р. постановлення окремих ухвал було обов'язком суду, у ЦПК України 2004 р. стало правом суду. За проектом ЦПК України постановлення судом окремої ухвали в одних випадках визнається обов'язком суду, в інших — правом.

Так, постановлення окремої ухвали є *обов'язком* суду: у разі виявлення при вирішенні спору порушень законодавства або недоліків у діяльності юридичної особи, державних чи інших органів, інших осіб (ч. 1 ст. 263 проекту ЦПК України); щодо свідка, експерта чи перекладача у разі виявлення під час розгляду справи відповідно неправдивих показань, неправдивого висновку

експерта чи неправильного перекладу, подробиці доказів та направляє її прокурору чи органу досудового розслідування (ч. 4 ст. 263 проекту ЦПК України).

Постановлення окремої ухвали є правом суду: у випадку зловживання процесуальними правами, порушення процесуальних обов'язків, неналежного виконання професійних обов'язків (зокрема, якщо підписана адвокатом чи прокурором позовна заява містить суттєві недоліки) або іншого порушення законодавства адвокатом або прокурором (ч. 2 ст. 263 проекту ЦПК України); щодо державного виконавця, іншої посадової особи органу державної виконавчої служби, приватного виконавця та направити її органам, до повноважень яких входить притягнення вказаних осіб до дисциплінарної відповідальності, або органу досудового розслідування, якщо суд дійде висновку про наявність у діях (бездіяльності) таких осіб ознак кримінального правопорушення (ч. 3 ст. 263 проекту ЦПК України).

При цьому в окремій ухвалі суд має зазначити закон чи інший нормативно-правовий акт (зокрема статтю, пункт тощо), вимоги яких порушено, і в чому саме полягає порушення, а також надіслати окрему ухвалу відповідним юридичним та фізичним особам, державним й іншим органам, посадовим особам, які відповідно до своїх повноважень повинні усунути виявлені судом недоліки або порушення чи запобігти їх повторенню.

Слід звернути увагу на те, що повноваження суду щодо постановлення окремої ухвали у частинах 2 і 3 ст. 263 проекту ЦПК України є дискреційними, а отже, містять корупційні ризики. Зокрема, непостановлення судом окремої ухвали суду у разі неналежного виконання професійних обов'язків з боку прокурора або адвоката завжди може розцінюватися тими, щодо кого було постановлено таку ухвалу, як від-

сутність об'єктивності та неупередженості судді. До того ж ігнорування судом права на постановлення окремої ухвали може зумовлювати з боку порушників збільшення кількості процесуальних зловживань.

Відповідно до ч. 2 ст. 14 ЦПК України 2004 р. і ч. 2 ст. 19 проекту ЦПК України невиконання судового рішення є підставою для відповідальності, встановленої законом. На сьогодні законодавчо закріплена адміністративна, кримінальна та дисциплінарна відповідальність.

Так, у ст. 185⁶ Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) передбачено, що залишення посадовою особою без розгляду окремої ухвали суду або невжиття заходів до усунення зазначених у ній порушень закону, а так само несвоєчасна відповідь на окрему ухвалу суду тягнуть за собою накладення штрафу від 20 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Характерною особливістю адміністративних правопорушень, за які встановлено покарання у ст. 185⁶ КУпАП, є те, що вони виражаються не у діях, а в бездіяльності посадової особи.

Окрім цього, у ст. 382 Кримінального кодексу України передбачено кримінальну відповідальність за умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню. Наголосимо: відповідальність за зазначеною статтею настає лише у разі умисного вчинення цього діяння.

Очевидно, що перелік судових рішень, наведений у статті, має вичерпний характер, але, на наше переконання, у ньому не вистачає окремої ухвали. Актуальним вбачаємо вивчення питання про кримінальну відповідальність за умисне невиконання судового рішення, якщо видом судового рішення є окрема ухвала.

Предметом реагування окремих ухвал є діяльність фізичних та юридичних осіб, у результаті якої відбувається

порушення закону. При цьому порушення закону може бути з різних причин та за різних умов і не обов'язково стосуватися справи, під час розгляду якої такі порушення судом виявлені.

Законодавство виділяє окремі ухвали, постановлені як реакція суду вищої інстанції на порушення норм права та помилки, допущені судами першої інстанції. Суди, щодо яких було постановлено окрему ухвалу, обговорюють її на нарадах суддів відповідного суду й повідомляють суд вищої інстанції, який її постановив, про взяття інформації до відома і врахування у роботі з метою усунення та недопущення у подальшому порушень законодавства й помилок. У разі надсилання окремої ухвали, прийнятої щодо суддів, до органів державної влади та суддівського врядування, її може бути взято до уваги при вирішенні питання про відкриття дисциплінарної справи чи при проведенні кваліфікаційного оцінювання судді.

У частині 6 ст. 263 проекту ЦПК України передбачено, що окрема ухвала щодо прокурора або адвоката надсилається органу, до повноважень якого належить притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора або адвоката. Вважаємо, що доцільним є також законодавче закріплення правила про необхідність надсилання окремої ухвали суду до Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів для реагування у межах їх повноважень.

У статті 126 Конституції України передбачено, що вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється. Це положення розтлумачено у п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 р. № 8 «Про незалежність судової влади», де, зокрема, вказано, що цією нормою заборонено вчиняти будь-які дії стосовно суддів незалежно від форми їх прояву з боку державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, установ, організацій, грома-

дян та їх об'єднань, юридичних осіб з метою перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків чи схилити їх до ухвалення неправосудного рішення. Заборона впливу на суддів у будь-який спосіб поширюється на весь час обіймання ними посади судді. А зважаючи на те, що вплив на суддів тягне юридичну відповідальність, суди в усіх випадках втручання в їхню діяльність і прояву неповаги до суду або судді повинні виносити окремі ухвали чи постанови, а якщо в таких діях вбачаються ознаки відповідного злочину — реагувати згідно з вимогами кримінально-процесуального законодавства України.

Практика свідчить, що тиск з боку суб'єктів владних повноважень може бути в будь-якій формі. Зокрема, тиском на суд можна вважати і депутатські запити. Для попередження такого тиску вживаються різні заходи. Так, рішенням Вищої ради правосуддя від 27 липня 2017 р. було визнано звернення депутата Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області Д. Костюковича, пов'язане з розглядом адмінсправи, втручанням у діяльність судді Київського окружного адміністративного суду А. Балаклицького, та звернуто увагу депутатів Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області на неприпустимість дій, що можуть бути розцінені як вплив на суддів та судові рішення у позапроцесуальний спосіб [19].

На нашу думку, одним зі способів припинення правопорушень з боку суб'єктів владних повноважень є постановлення окремої ухвали щодо їхніх дій і направлення такої ухвали за місцем роботи. При цьому постановлення окремої ухвали щодо зазначених суб'єктів має стати підставою для застосування до них заходів відповідальності. Вжиття таких заходів судом цілком відповідатиме інтересам правосуддя, оскільки забезпечуватиме всебічне і повне з'ясування обставин спра-

ви в умовах, що виключають тиск на суд або учасників процесу.

Недоліком ЦПК України 2004 р. є й те, що ст. 293 визначає перелік ухвал, які можуть бути оскаржені окремо від рішення суду, і побудована так, що складається враження, нібито цей перелік має вичерпний характер. Однак окремі ухвали цей перелік не передбачає, а тому особи під час їх оскарження застосовують ч. 2 ст. 211 ЦПК України. Вона передбачає, що окрему ухвалу може бути оскаржено особами, інтересів яких вона стосується, у загальному порядку, встановленому цим Кодексом. Цю прогалину виправлено у проекті ЦПК України, п. 17 ч. 1 ст. 354 якого включено у перелік рішень суду, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду, окрема ухвала.

Підсумовуючи, слід зазначити.

Проект ЦПК України, підготовлений до другого читання, встановлює нові підходи до правового регулювання окремої ухвали суду. У ньому більш детально вписані норми про порядок застосування окремої ухвали судами першої, апеляційної та касаційної інстанцій; збільшено перелік підстав для застосування окремої ухвали; розширено й уточнено коло осіб, щодо яких може постановлятися окрема ухвала; встановлено вимоги до її змісту. Такі підходи законодавця до врегулювання існування субінституту окремої ухвали суду мають забезпечити її широке застосування.

Водночас проект Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законо-

давчих актів» не містить норм, які визначали б наслідки вжиття чи невжиття заходів, спрямованих на усунення зазначених в окремій ухвалі порушень законодавства, а також про притягнення винних осіб до дисциплінарної та іншої відповідальності. На стадії проекту це ще нескладно виправити.

Тлумачення значення окремої ухвали суду як форми (заходу) виконання правосуддям такої його функції, як профілактика правопорушень, є значно обмеженим, що зумовлює, зокрема, недостатність звернення судів до застосування норм про окрему ухвалу, нівелює її значення як процесуального документа, призводить до невжиття особами, щодо яких вона постановляється, необхідних заходів до припинення правопорушення і заходів відповідальності. Окрема ухвала суду має не тільки превентивне значення — допомагає виявленню та усуненню причин й умов, які в сукупності можуть зумовити порушення законності, а і є основою для припинення правопорушення, а також підставою для застосування заходів відповідальності до осіб, які вчинили правопорушення.

Ми розглянули лише деякі аспекти правового регулювання окремої ухвали суду у цивільному судочинстві. На наше переконання, наукової розвідки потребує новела ст. 343 проекту ЦПК України щодо постановлення окремої ухвали суду при розгляді заяви про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку у зв'язку з застосуванням до неї насильства під час примусової госпіталізації. Однак з огляду на складність цього питання воно стане предметом окремого ґрунтовного дослідження.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів* : проект Закону України від 23 березня 2017 р. № 6232 (Текст законопроекту до другого читання (розділ II) 13 липня 2017 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415
2. *Про затвердження форм звітності про розгляд апеляційними та місцевими (крім господарських) судами судових справ і матеріалів та Інструкції щодо їх заповнення і подання* : наказ Державної

- судової адміністрації України від 5 червня 2006 р. № 55, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20 червня 2006 р. за № 724/12598 (станом на 24 квітня 2014 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0724-06>
3. *Окрема ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 грудня 2014 р. у справі № 6-13973св14* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41971877>
 4. *Чуйков Ю. Н.* Частное определение в советском гражданском судопроизводстве : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук : спец. 12/712 / Ю. Н. Чуйков. — Харьков, 1971. — 22 с.
 5. *Перунова О. М.* Процесуальні акти-документи з цивільних справ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Перунова Олена Миколаївна. — Харків, 2007. — 205 с.
 6. *Балюк М. І.* Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях). Коментарі, рекомендації, пропозиції / М. І. Балюк, Д. Д. Луспеник. — Харків : Харків юридичний, 2008. — 708 с. — (Серія «Судова практика»).
 7. *Гусаров К. В.* Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках : монографія / К. В. Гусаров. — Харків : Право, 2010. — 352 с.
 8. *Жушман М. В.* Окрема ухвала суду в системі актів судової влади / М. В. Жушман // Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій ; редкол. В. Тацій [та ін.]. — 2011. — Вип. 115. — С. 48–53.
 9. *Заборовський В. В.* Окрема ухвала суду як привід для порушення дисциплінарного провадження відносно адвоката: практичні проблеми застосування / В. В. Заборовський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — 2015. — С. 105–109.
 10. *Гарієвська М. Б.* Окрема ухвала в цивільному процесі: проблемні питання / М. Б. Гарієвська // Приватне право і підприємництво. — 2016. — Вип. 15. — С. 34–37.
 11. *Андреев Д. В.* Етносоціокультурні чинники формування національної правосвідомості (на прикладі судової системи Запорозької Січі XVII–XVIII століть) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Дмитро Володимирович Андреев. — Київ, 2003. — 182 с.
 12. *Об утверждении основ гражданского судопроизводства Союза ССР и союзных республик : Закон СССР от 8 декабря 1961 г. // Ведомости ВС СССР. — 1961. — № 50. — Ст. 526.*
 13. *Гражданский процесс России : учеб. / под ред. М. А. Викут. — М. : Юристъ, 2004. — 459 с.*
 14. *Гражданский процесс в вопросах и ответах : учеб. пособие / под ред. А. А. Власова. — М. : Велби ; Проспект, 2004. — 368 с.*
 15. *Васильев С. В.* Гражданский процесс : учеб. пособие / С. В. Васильев. — Харьков : Одиссей, 2006. — 512 с.
 16. *Курс гражданского процесса : підруч. / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова [та ін.] ; за ред. В. В. Комарова. — Харків : Право, 2011. — 1352 с.*
 17. *Явич Л. С.* Проблемы правового регулирования советских общественных отношений / Л. С. Явич. — М. : Мосиздат, 1961. — 277 с.
 18. *Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень : постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2006 р. № 740 (у ред. постанови Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2009 р. № 1007 (станом на 20 січня 2017 р.))* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/740-2006-%D0%BF>
 19. *Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді Київського окружного адміністративного суду Балакліцького А. І. : рішення Вищої ради правосуддя від 27 липня 2017 р. № 2270/0/15-17* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=/rja&uact=8&ved=0ahUKEwi8vICjx9jVAhXMCJoKHUOdBJ0QFggsMAE&url=http%3A%2F%2Fwv.vru.gov.ua%2Fcontent%2Fact%2F2270_27.07_.2017_.doc&usg=AFQjCNE4ZfTUesbV6_t9IDPliqff9niweA

REFERENCES

1. Pro vnesennia zmin do Hospodarskoho protsesualnogo kodeksu Ukrainy, Tsyvilnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv: proekt Zakonu Ukrainy vid 23 bereznia 2017 r. № 6232 (Tekst zakonoproektu do druhoho chytannia (rozdil II) 13 lypnia 2017 r.) [On amendments to the Code of Economic Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedural Code of Ukraine, the Code of Administrative Legal Proceedings of Ukraine and other legislative acts: Draft Law of Ukraine dated March 23, 2017 № 6232 (Text of the Draft to the Second Reading (Section II), July 13, 2017)]. Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415
2. Pro zatverdzhennia form zvitnosti pro rozhlid apeliatsiinykh ta mistsevnykh (krim hospodarskykh) sudamy sudovykh sprav i materialiv ta Instruksii shchodo ikh zapovnennia i podannia: nakaz Derzhavnoi sudovoi administratsii Ukrainy vid 5 chervnia 2006 r. № 55, zareiestrovano v Ministerstvi iustytisii Ukrainy 20 chervnia 2006 r. za № 724/12598 (stanom na 24 kvitnia 2014 r.) [On approval of forms of reporting on consideration by the appellate and local (except economic) courts of court cases and materials and the Instructions on their filling and filing: Order of the State Judicial Administration

- of Ukraine dated June 5, 2006 № 55, registered with the Ministry of Justice of Ukraine on June 20, 2006 № 724/12598 (as of April 24, 2014)]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0724-06>
3. Okrema ukhvala Vyshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozhljadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav vid 17 hrudnia 2014 r. u spravi № 6-13973sv14 [Separate resolution of the Highest specialized court of Ukraine on consideration of civil and criminal cases dated December 17, 2014 in case number 6-13973sv14]. Available at: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41971877>
 4. Chuykov Yu. N. Chastnoe opredelenie v sovetskom grazhdanskom sudoproizvodstve [Private Definition in Soviet Civil Proceedings], Kharkov, 1971, 22 p.
 5. Perunova O. M. Protsesualni akty-dokumenty z tsyvilnykh sprav [Procedural acts-documents on civil affairs], Kharkiv, 2007, 205 p.
 6. Baliuk M. I., Luspenyk D. D. Praktyka zastosuvannia tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy (tsyvilnyi protses u pytanniakh i vidpovidiakh). Komentarii, rekomendatsii, propozytsii [The Practice of Application of the Civil Procedural Code of Ukraine (Civil Procedure in Questions and Answers). Comments, recommendations, suggestions], Kharkiv: Kharkiv iurydychnyi, 2008, 708 p.
 7. Husarov K. V. Perehliad sudovykh rishen v apeliatsiinomu ta kasatsiinomu poriadkakh [Review of court decisions in appeal and cassation], Kharkiv: Pravo, 2010, 352 p.
 8. Zhushman M. V. Okrema ukhvala sudu v systemi aktiv sudovoi vlady [Separate court order in the system of acts of the judiciary], *Problemy zakonnosti*, 2011, Issue 115, pp. 48–53.
 9. Zaborovskiy V. V. Okrema ukhvala sudu iak pryvid dlia porushennia dystsyplinarnoho provadzhennia vidnosno advokata: praktychni problemy zastosuvannia [Individual court order as an excuse for disciplinary proceedings against a lawyer: practical problems of application], *Naukovyi visnyk Uzhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 2015, pp. 105–109.
 10. Hariievska M. B. Okrema ukhvala v tsyvilnomu protsesi: problemni pytannia [Individual Decree in the Civil Procedure: Problem Issues], *Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo*, 2016, Issue 15, pp. 34–37.
 11. Andreiev D. V. Etnosotsiokulturni chynnyky formuvannia natsionalnoi pravovidomosti (na prykladi sudovoi systemy Zaporozkoi Sichi XVII–XVIII stolit) [Ethno-Sociocultural Factors of the Formation of National Legal Sensitivity (on the Example of the Judicial System of the Zaporozhian Sich XVII–XVIII centuries)], Kyiv, 2003, 182 p.
 12. Ob utverzhenii osnov grazhdanskogo sudoproizvodstva Soyuzs SSR i soyuznykh respublik: Zakon SSSR 8 dekabrya 1961 g. [On the approval of the foundations of civil proceedings of the Union of Soviet Socialist Republics and the Union republics: the USSR Law of December 8, 1961], *Vedomosti VS SSSR*, 1961, no. 50, Article 526.
 13. Grazhdanskiy protsess Rossii [The civil process in Russia], Moskva: Yurist, 2004, 459 p.
 14. Grazhdanskiy protsess v voprosakh i otvetakh [Civil process in questions and answers], Moskva: Velbi, Prospekt, 2004, 368 p.
 15. Vasilev S. V. Grazhdanskiy protsess [Civil process], Kharkov: Odissey, 2006, 512 p.
 16. Kurs tsyvilnoho protsesu [Civil process course], Kharkiv: Pravo, 2011, 1352 p.
 17. Yavich L. S. Problemy pravovogo regulirovaniya sovetskikh obshchestvennykh otnosheniy [Problems of legal regulation of Soviet social relations], Moskva: Mosizdat, 1961, 277 p.
 18. Pro zatverdzhennia Poriadku vedennia Iedynoho derzhavnogo reiestru sudovykh rishen: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25 travnia 2006 r. № 740 (u red. postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 veresnia 2009 r. № 1007 (stanom na 20 sichnia 2017 r.)) [On approval of the Procedure for maintaining the Unified State Register of Judicial Decisions: the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 25, 2006 № 740 (as amended by the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 23, 2009 № 1007 (as of January 20, 2017))]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/740-2006-%D0%BF>
 19. Pro vzhytta zakhodiv shchodo zabezpechennia nezalezhnosti suddiv ta avtorytetu pravosuddia za povidomlenniam suddi Kyivskoho okruzhnogo administratyvnoho sudu Balaklytskoho A. I.: rishennia Vyshchoi rady pravosuddia vid 27 lypnia 2017 r. № 2270/0/15-17 [On taking measures to ensure the independence of judges and the authority of justice, according to a report of the judge of the Kyiv Regional Administrative Court Balaklitsky A.: Decision of the High Council of Justice dated July 27, 2017 № 2270/0/15-17]. Available at: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKewi8v1Cjx9jVAhXMCJoKHUOdBJ0QFggsMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.vru.gov.ua%2Fcontent%2Ffact%2F2270_27.07_.2017_.doc&usg=AFQjCNE4ZftUesbV6_t9IDPIqff9niweA

Морозова С. Окрема ухвала суду: нові підходи до правового регулювання у цивільному судочинстві

Анотація. У статті викладено результати вивчення питань правового регулювання окремої ухвали суду у цивільному судочинстві. Наведено короткий історичний огляд запровадження норм про окрему ухвалу суду, проводиться аналіз думок науковців щодо цього виду рішення суду. У порівняльно-правовому аспекті розглядаються зміни у регулюванні окремої ухвали за Цивільним процесуальним кодексом України 1963 р., 2004 р. і за проектом ЦПК України. Основна увага приділяється аналізу принципів новел щодо окремої ухвали суду, запроваджених у Цивільний процесуальний кодекс України в процесі рефор-

мування процесуального законодавства. Розглядаються перспективи застосування цих норм судами та іншими правозастосовними органами, викладаються пропозиції з зазначеного питання.

Ключові слова: окрема ухвала суду, судові рішення, цивільне судочинство, виконання судового рішення, проект Цивільного процесуального кодексу України.

Морозова С. Отдельное определение суда: новые подходы к правовому регулированию в гражданском судопроизводстве

Аннотация. В статье изложены результаты изучения вопросов правового регулирования частного определения суда в гражданском судопроизводстве. Приведен краткий исторический обзор введения норм о частном определении суда, анализируются мнения ученых относительно этого вида решений суда. В сравнительно-правовом аспекте рассматриваются изменения в регулировании частного определения по Гражданскому процессуальному кодексу Украины 1963 г., 2004 г. и по проекту ГПК Украины. Основное внимание уделяется анализу принципиальных новелл относительно частного определения суда, введенных в Гражданский процессуальный кодекс Украины в процессе реформирования процессуального законодательства. Рассматриваются перспективы применения этих норм судами и другими правоприменительными органами, излагаются предложения по данному вопросу.

Ключевые слова: частное определение суда, судебное решение, гражданское судопроизводство, исполнение судебного решения, проект Гражданского процессуального кодекса Украины.

Morozova S. Separate Court Order: New Approaches to Legal Regulation in Civil Legal Proceedings

Annotation. The article deals with results of studying issues on legal regulation of separate court ruling in the civil proceedings. A brief historical review of the implementation of norms on separate court ruling is provided; the opinions of scientists regarding this type of court decisions are analyzed. Changes in regulation of separate court rulings according to the Civil Procedure Code of Ukraine of 1963, 2004 and the draft Civil Procedure Code of Ukraine are considered in comparative legal aspect. The main attention is paid to the analysis of principal novels concerning the separate court ruling introduced in the Civil Procedure Code of Ukraine in the process of reforming the procedural legislation. Perspectives of the application of these norms by courts and other law-enforcement agencies are considered, proposals on this issue are presented.

Key words: separate court ruling, judgment, civil proceedings, enforcement of judgement, the draft Civil Procedure Code of Ukraine.